

Ermeni Mezalimine ve Soykırım İddialarına İlişkin Kavram Karmaşası

A. Yücel Aktar*

Yıllardır Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik asılsız, kanıtsız ve kasıtlı karalama kampanyalarıyla yaratılmak istenen "Ermeni Mezalimi ve Ermeni Soykırımı" gibi sözde iddiaları, Batı'nın büyük devletleri özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, sürekli gündemde ve güncel tutmayı, Dünyanın paylaşımına ilişkin politikalarının bir gereği olarak kabul etmişlerdir.

Bu aşamada iddialarını insancıl motiflerle süsleyip, kendi ülkelerinde duyarlı bir kamuoyu yaratmayı da ihmal etmemişlerdir.

Yukarıdaki iddialara karşın Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ve bu bağlamda imparatorluktaki azınlıkların durumu tarafsız bir gözle incelendiğinde, özellikle Rumlar ve Ermenilerin; dil ve din özgürlüğüne sahip oldukları, askerlik yapmadıkları, kendilerine ticaret yapma ve servet edinme özgürlüğünün tanındığı, imparatorluğun üst düzeyde idari işlerine bakmayı geleneksel biçimde üstlendikleri, Divan-ı Hümayun ve elçilik tercümanlığı gibi üst düzey görevlerin her devirde öncelikli adayları oldukları açıkça görülür.

Kaldı ki Osmanlı İmparatorluğu'nun azınlıklarla ve özellikle Ermenilerle ilgili olarak özel biçimde saptadığı olumsuz bir devlet politikasından söz etmek de olanaksızdır. Bu bağlamda kuşkusuz, imparatorluk yönetiminden kaynaklanan bir "Ermeni Sorunu" da söz konusu değildir.

Eğer varsa bu sorun, tıpkı Doğu Sorunu (Şark Meselesi)'nda olduğu gibi¹ Batılıların sorunudur.

O halde Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'ne ait olmayan fakat sürekli güncel ve gündemde tutulmaya çalışılan bu kavramlar ve bu iddialar nedir ve nereden kaynaklanmaktadır?

Günümüzde asıl üzerinde durulması gereken "Ermeni Soykırımı" iddialarıdır.

Öncelikle soykırım sözcüğüne sözlük anlamında ve uluslararası hukuk kuralları açısından açıklık getirmek gerekir.

Soykırım, "silahsız, korumasız ve savunmasız bir toplumun ayırım gözetmeksizin bütün bireylerinin, silahlı ve örgütlü insanlar tarafından ve planlı bir biçimde yok edilmesidir."

Gerçekten Osmanlı tebaası olan silahsız Ermeni halkı Türkler tarafından bu şekilde kıyım mı uğramıştır? Bu konuyu belgelemek olası mıdır?

Fransız mahkemelerinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1915 yılında çıkardığı "Tehcir (Göç Ettirme) Kanunu" öne sürülerek Türk halkı yargılanmış, fakat Bernard Lewis ve Stanford Shaw dahil tarafsız bilim adamları bu mahkemelerde Ermenilerin öne sürdüğü belgelerin uydurma, sahte ve asılsız olduğu gerçeğinin kanıtlandığını kabul etmişlerdir.

(*) Dr. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Devrim Tarihi Öğretim Görevlisi, Öğretmen Albay (E.).

(**) Bu makale yayınevimizin hazırladığı '?????' (cilt 37, s.335, 2001) eserinden alınmıştır.

(1) Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, c. V, 2. bastı, s. 204.

Buna karşılık Birinci Dünya Savaşı içerisinde Ermenilerdeki silah sayısının yalnız Erzincan bölgesinde 30 bine ulaştığını; Ermeni aydınları, Ermeni Patrikhanesi, Ermeni asıllı Osmanlı milletvekilleri ve Ermeni Devamlı Yardımlaşma Komiteleri önderliğinde Ermeniler tarafından Türklere yapılan mezalimi belgelemek mümkün olmuştur.

Bu konuya ilişkin belgeler açıkça ortadadır.

Şöyle ki: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATAŞE) Başkanlığı Arşivi'ndeki belgeler, 1982, 1983, 1985 ve 1987 yıllarında "Askeri Tarih Belgeleri Dergisi" adı altında 81, 83, 85 ve 86 sayılı süreli yayınlar olarak "Ermeni Belgeleri Özel Sayıları" biçiminde tarafımdan yayına hazırlanmıştır.

Bu süreli yayınlar "Documents" adı altında İngilizce, Fransızca, Almanca ve Arapçaya da çevrilerek Dışişleri Bakanlığı'na, bütün dış temsilciliklerimize dağıtımı yapılmak üzere Genelkurmay Başkanlığı'na yollanmıştır.

1982 tarih ve 81 sayılı dergide 89, 1983 tarih ve 83 sayılı dergide 54, 1985 tarih ve 85 sayılı dergide 52 ve 1987 tarih ve 86 sayılı dergide de 33 adet olmak üzere toplam 228 adet salt Türklere yönelik Osmanlı tebaası olan Ermenilerden kaynaklanan mezalim ve soykırıma ilişkin belgeler her dilde, her ulusun ve her insanın incelemesine açıktır.

Durum bu iken, Birinci Dünya Savaşı içerisinde Osmanlı tebaası olan Ermenilerin, Anadolu Türk halkına yönelik düşmanca tutum ve davranışlarıyla yakma, yıkma, cinayet ve soykırım eylemleri Batı'da bilinçli olarak buna karşıt bir anlayışla değerlendirilmiş ve gerçekler esastan saptırılarak, sonuçta Ermenilerin, Türklere kaynaklanan bir soykırıma hedef oldukları varsayılmıştır.

Ermenilerin silahlı ve örgütlü oldukları belgelerle kanıtlandığından, cereyan eden olaylara tek yanlı ve bir taraf olarak soykırım

demek yerine, Ermenilerden kaynaklanan ve onların başlattığı bir "İç Savaş" veya açıkça "Ayaklanma" ve buna karşı her bağımsız devlet gibi Osmanlı Devleti'nin de yasal imperium (hükmetme) yetkisini kullanarak aldığı önlemler demek, çok daha doğru ve yansız bir yaklaşım olacaktır.

XIX. yüzyıl başlarında yarı sömürge durumundaki Osmanlı İmparatorluğu dağılmaya yüz tutmuştur. Bu dağılma sürecinde emperyalist Avrupa devletleri ve özellikle İngiltere, Rusya ve Fransa hem parçalanmış imparatorluktan aslan payını almak, hem de birbirlerine karşı daha fazla avantajlar sağlamak amacıyla kendi anlayışları doğrultusunda Osmanlı ülkelerinde yapay bazı sorunlar yaratmıştır.

Napolyon'un bozduğu Avrupa haritasını yeniden düzenlemek amacıyla 1815 yılında Viyana'da toplanan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun katılmadığı Viyana Kongresi'nin kulislerinde Ruslar tarafından ortaya atılan ve giderek bir tarih terimi olarak "Şark Meselesi" biçiminde formüle edilip, temelde Osmanlı ülkelerinin Batılılarca paylaşılmasını öngören bir politikanın uzantısı olarak ortaya çıkan ve özellikle Fransızlar tarafından sonraları olabildiğince istismar edilerek günümüze ulaşan "Ermeni Sorunu" temelde bu emperyalist anlayıştan kaynaklanmaktadır.

Fransız İhtilali'nin getirdiği özgürlük, eşitlik, ulusçuluk gibi kavramların etkisi, Yunan ve Sırp isyanlarının sonuçlarının özlemi ve yukarıda değinilen devletlerin kışkırtmalarıyla Ermeni aydınları² ve Ermeni Patrikhanesi'nin³ de katılımıyla birer "Ermeni Devamlı Yardımlaşma Komitesi" olarak kurulan⁴ ve kısa sürede ihtilal ve cinayet yuvaları haline dönüşen derneklerin sayısı günden güne artmaya başlamıştır.

(2) Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATAŞE) Başkanlığı; Askeri Tarih Belgeleri Dergisi (ATBD), Mart 1983, sayı 83, belge no 1893, s. 1.

(3) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Mart 1983, sayı 83, belge no: 1901, s. 33.

(4) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Mart 1983, sayı 83, belge no: 1923, s. 159.

Bu örgütlerin organize ettiği ve bazı bölgelerde ellerindeki silah sayısı 30.000'lere ulaşan⁵ Ermenilerin Anadolu Türk halkına yönelttiği mezalime 83 sayılı Askeri Tarih Belgeleri Dergisi'ndeki 1903, 1904, 1915, 1919, 1920, 1924, 1928 nolu belgelerle 85 sayılı dergide yayımlanan 1998, 1999, 2000, 2003, 2006, 2007, 2011, 2021, 2031 ve bu dergilerde yayınlanan benzeri birçok belge açıkça tanıklık etmektedirler.

Ermenilerden kaynaklanan asıl büyük cinayetler, Hınçak, Taşnaksutyun ve Hınçak İhtilal Partisi gibi Ermeni komitelerinin kurulmasıyla doruğa ulaşır. İşin ilginç yanı bu komitelere yön verenlerin Osmanlı Meclisi'ndeki Ermeni asıllı Osmanlı Milletvekilleri olmalarıdır.⁶

Osmanlı Devlet istihbaratı, Ruslarla Doğu'da yapılacak bir savaşta Ermenilerin ciddi bir tehlike ve tehdit unsuru olacağını, Rusların Ermenilere Osmanlı toprakları üzerinde bağımsızlık vaat ettiğini ve Osmanlı Devleti'nden alınacak toprakların Ermenilere bırakılacağına ilişkin söz verildiğini daha 1915 yılından önceleri öğrenmiş⁷ ve 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nda olduğu gibi⁸ Birinci Dünya Savaşı'nda da Ermenilerin Osmanlı Devleti'ni arkadan vuracağını⁹ saptamıştır.

Bu koşullar altında Birinci Dünya Savaşı'na giren Osmanlı Devleti, her ulusun yaptığı ve yapacağı gibi, Doğu Anadolu'da devlete başkaldıran ve Doğu Anadolu'da ilerleyen Rus ordularına öncülük yapan¹⁰ Ermenileri, savaştan sonra evlerine dönmek üzere Suriye'de oturmaya zorunlu kılmıştır.

Tehcir (Göç Ettirme) ve buna bağlı olarak "Ermeni Soykırımı" adıyla anılıp günümüze kadar sulandırılarak geliştirilmeye çalışılan olayın aslı, Osmanlı Devleti'nin her bağımsız devlet gibi savaş sırasındaki yasal savunma haklarını korumak istemesinden kaynaklanmaktadır.

Fakat aşağıda değineceğimiz belgeler bu olayın ne ölçüde saptırıldığının açık kanıtlarıdır.

Öncelikle 27 Mayıs 1915'te çıkarılan "Tehcir Kanunu" Ermenilerle değil, Osmanlı Devleti'ne isyan edenlerle ilgilidir. Nitekim yasa metni incelendiğinde Ermeni sözcüğüne rastlamak olası değildir.¹¹

Birinci Dünya Savaşı'nda Ermenilerin devlete isyanı ve Ruslara yardımı bu yasa hükümleri çerçevesinde değerlendirilip sorumlular ve suçlular göç ettirilmişlerdir. Bu göç önce Doğu Anadolu'daki Ermenilere uygulanmış ve daha sonra İzmit ve bazı bölgelerdeki Ermeniler olay çıkarınca bütün Anadolu göç kapsamına alınmıştır. Yalnız bu arada devlete sadık Katolik ve Protestan Ermeniler Tehcir'in dışında tutulmuş, yalnız olay çıkarılan Gregoryen Ermeniler göç ettirilmiştir.

Osmanlı hükümeti göçte tabi tutulan Ermenilerin bu yolculuk sırasında her türlü gereksinmelerinin karşılanması ve haklarının kaybolmaması için iki "Yönetmelik" çıkarmıştır.

Bu yönetmeliklerden ilki, harp hali ve olağanüstü siyasal zorunluluklar nedeniyle başka yerlere göç ettirilen Ermenilere ait "Emval ve emlek ve arazinin keyfiyet-i idaresi" konusunu kapsamakta¹² ikincisi ise yine göç ettirilen Ermenilerin "iskan ve iaşesiyle hususat-ı saireleri" konusunu içermektedir¹³

Ayrıca göç sırasında Ermenilere uygarca ve insanca davranılmasını devlet ilgililere ısrarla emretmiştir.¹⁴

(5) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Mart 1983, sayı 83, belge no: 1906, s. 83.

(6) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Man 1983, sayı 83, belge no: 1903, s. 41.

(7) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Mart 1983, sayı 83, belge no: 1894, s. 5.

(8) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Ekim 1983, sayı 85, belge no: 2019, s. 107.

(9) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Mart 1983, sayı 83, belge no: 1894, s. 5.

(10) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı, Belgelerle Ermeni Sorunu, s. 223

(11) Esat Uras, Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi, 2. baskı, s. 605.

(12) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Aralık 1982, sayı 81, belge no: 1832, s. 147.

(13) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Mart 1983, sayı 83, belge no: 1916, s. 129.

(14) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Mart 1983, sayı 83, belge no: 1921, s. 151.

Hatta Osmanlı yöneticileri, savaş içinde olduklarını dikkate alarak, Ermenilere soykırım uygulamak bir yana, Türk memur ve jandarmaları duygusal etkilere kapılıp görevlerini Ermenilere karşı kötüye kullanmasınlar diye önlemler almayı bile gözardı etmemişlerdir.¹⁵

Yine bu sırada Ermenilere saldıran Kürtlere karşı Türk askerinin Ermenileri koruduğuna da tanık olunmaktadır.¹⁶

Bunların da ötesinde, Birinci Dünya Savaşı içerisinde “Tehcir Kanunu”na tabi tutulan Ermenilerin maddi açıdan zarar görmemelerini ve geride kalan mallarının gerçek değeri üzerinden satın alınarak, sahiplerine ödemedede bulunulmasına ilişkin devletçe alınan önlemler de¹⁷ soykırım iddialarını belgelerle yalanlayan kanıtlardır.

Kuşkusuz Tehcir sırasında istenmeyen ve hoş olmayan bazı durumlarla karşılaşmıştır. Ancak bunun tek sorumlusu, insafsızca iddia edildiği gibi yalnız başına Osmanlı yöneticiler değildir.

Göç sırasındaki hava koşulları, yiyecek ve ulaşım aracı yetersizliği nedeniyle Ermenileri kolluk kuvvetlerinin elinden almak için bu kuvvetlere saldıran Ermeni çeteleriyle yapılan çarpışmalarda sivil halktan ölenler olmuştur. Kaldı ki savaş halinin var olduğu bir ülkede, savaşın getirdiği olumsuz koşulların herkesi yine olumsuz biçimde etkileyeceği de gözden ırak tutulmamalıdır.

Birinci Dünya Savaşı’nda ülke yönetiminde tartışmasız tek egemen güç olan İttihat ve Terakki’nin üç önderinden biri olan Bahriye Nazırı ve IV. Ordu Komutanı Cemal Paşa’nın, kendi bölgesine intikal eden Ermenilerle ilgili düşünce ve uygulamaları da konuya açıklık getirmesi bakımından son derece çarpıcıdır.

Cemal Paşa’ya göre: “Her Ermeni vatandaşımızdır, kişisel haklarının kaybolmasına meydan verilmemelidir. Başka bölgelere

göç ettirilenler, ancak yaşayabilecekleri hayat koşullarını kapsayan bölgelere gönderilmelidir. Gebe kadınlar, hastalar, sakatlar ve onlara bakanlar göçün dışında tutulmalıdır.”

Cemal Paşa bölgesindeki illere yayınladığı genelgede: “Ermeni azınlığını ekmek-siz, evsiz ve mezarsız bırakmayacağız” diyordu. Diğer bir genelgesinde de, “Ermenilere zulüm yapılması milli şerefimizi zedeler, bu bakımdan onlara zulüm yapanları Askeri Mahkemeye vereceğim” diyerek, Adana’da Ermeni göç kafilerine saldıran altı çapulcu-yu kafilenin gözü önünde astırmıştır.¹⁸

Hiçbir devlette azınlıkların elde edemeyecekleri mevki, makam ve ayrıcalıkları elde eden, Hazine-i Hassa Nazırlığı’ndan, Posta-Telgraf ve Hariciye Nazırlıkları ile Londra Lahey, Brüksel gibi önemli merkez-lere büyükelçi olarak gönderilmeye varınca-ya kadar devletçe en kritik görevlere atanan, yine 140 yıl Baruthane gibi son derece önemli bir kuruluşun yönetimi ellerine bırakılmış olan Ermenilere ve özellikle de bunların kadın, çocuk ve ihtiyar erkeklerden oluşan ailelerine karşı Türklerce soykırım uygulandığı iddiasını hiçbir şekilde kanıtlamak ve belgelemek mümkün değildir.

Tersine bizim elimizdeki belgeler Ermenilerin barış içinde ve birlikte yaşadıkları Türk insanına ve devlete karşı düşmanca eylemlerini sergilemektedir. Örneğin, savaş boyunca Ermenilerin Osmanlı Devleti aleyhine çalıştıklarını, düşmanın hareketini kolaylaştırmak için gizli dernekler kurduklarını ve ordu gerisinde karışıklıklar çıkardıklarını kanıtlamak¹⁹ ve böylece düşmanın Ermenilerin isyanından yararlanıp yurdumuzun bazı bölgelerini rahatlıkla ele geçirdiklerini söylemek de olasıdır.²⁰

(15) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Ekim 1985, sayı 85, belge no: 2018, s. 103- Nisan 1987, sayı 86, belge no: 2055-2056, s. 31-35.

(16) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Mart 1983, sayı 83, belge no: 1918, s. 139.

(17) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Ekim 1985, sayı 85, belge no: 2024, s. 129.

(18) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Belgelerle Ermeni Sorunu, s. 258.

(19) Gnkur. ATAŞE Başkanlığı; ATBD, Ekim 1985, sayı 85, belge no: 2002, 2004, s. 35,43.

(20) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2005, s. 49.

O dönemde Ermenilerin düşmanla ve özellikle Ruslarla işbirliği içinde oldukları ve hatta büyük kuvvetlerle düşman saflarına katıldıkları yabancı basında da yer almaktadır.²¹

Hatta, Osmanlı kuvvetlerini arkadan vurmak, ikmal yollarını kesmek, köprü ve yolları imha etmek gibi Ermeni eylemlerine bu döneme ilişkin belgeler tanıklık etmektedir.²²

Ermenilerin Türkler tarafından soykırıma uğradığı iddiasını hiçbir gerçekçi ve belgesel temele oturtmadan dillerinden düşürmeyen ve zaman zaman hadlerini aşanlar;

- Ermenilerin Anadolu'da silahlanarak, çeşitli nitelikte bombalar imal ettiklerini ve bunları ileride kullanmak için depoladıklarını,²³

- Anadolu'nun hemen her tarafında Ermenilerin sayısız çeteler kurup, baskın, gasp, adam öldürme gibi adice olayların yanı sıra bazen de asker elbisesi giyerek 500-600 kişilik gruplar halinde Türk askeri birliklerine saldırıp şehir ve kasabaları ateşe verdiklerini,²⁴

- Türklere Ermenilerin reva gördüğü zulüm, işkence ve adice tecvüzleri yabancıların bile dile getirdiklerini,²⁵

- İsyan eden Ermenilerin dönemin en gelişmiş silahları olan top, tüfek ve bombaları kullandıklarını,²⁶

- Anadolu'da Ermenilerden kaynaklanan mezalim sonucu yakılıp yıkılan Türk köylerinin, söndürülen ocakların, ırzına geçirilerek öldürülen masum insanların sayısının vicdanları sızlatacak kadar çok olduğunu,²⁷

- Ermenilerin Doğu'da Türk halkına yönelik saldırı ve cinayetlerini önleyebilmek için Rus-Kafkas Ordusu Başkomutanlığı'yla Kafkas Cephesi Osmanlı Orduları Komutanlığı arasında yazışmalar yapıldığını,²⁸

Ermeni zulmünün çok büyük boyutlara varması sonucu bizzat Enver Paşa'nın Rus-Kafkas Ordusu Başkomutanlığına başvurarak önlemler alınmasını istediğini,²⁹

- Ermenilerin Erzincan, Bayburt ve Gümüşhane dolaylarında işledikleri cinayetleri,³⁰

- Erzurum dolaylarında ve özellikle Hınıs Köyü'ndeki hamile kadınların karınlarının yarılarak çocuklarının kucaklarına verilmesine kadar varan hunharlıkları,³¹

- Mamahatun (Tercan), Madenhanları ve Aşkale'de işlenen cinayetleri,³²

- General Odiselitze komutasındaki Rus birliklerinin Erzurum'u terk etmesinden sonra sadece Erzurum şehir merkezinde Ermenilerce katledildikleri saptanan 2.127 Türkün cesedini,³³

- Gence'de yaralı Türk askerlerine uygulanan burun, kulak ve edep yerlerine varınca kadar keserek öldürmeleri,³⁴

- Kafkasya içlerindeki Türk-İslam ahalie yönelik olmadık vahşet ve barbarlıkları,³⁵ acaba biliyorlar mı?

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi'nin bu dört özel Ermeni sayılarının sayfalarını çevirdiğe kan, alem, acı ve gözyaşları içerisinde geçmişten yankılanan ve bir imparatorluk halkının dramını yansıtan canhıraş feryatları soykırımdan söz eden insanlar acaba duyabiliyorlar mı?

(21) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2006, s. 53.

(22) Aynı dergi; Nisan 1987, sayı 86, belge no: 2050, 2052, 2054, s.:9,17,27.

(23) Aynı dergi; Ekim 1985, sayı 85, belge no: 1999, 2007, s. 21,57.

(24) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2003, 2011, 2012, 2023, s. 39,75,79,125.

(25) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 1997, 2030, s. 5,165.

(26) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2014, 2031, s. 87,175.

(27) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2019, 2047, s. 107,245.

(28) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2026, 2029, s. 137,157.

(29) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2033, s. 83.

(30) Aynı dergi; Nisan 1987, sayı 86, belge no 2059, 2061, 2062, s." 47, 55,63.

(31) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2060, s. 51.

(32) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2063, 2064, s. 67,71.

(33) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2068, s. 89.

(34) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2071, s. 99.

(35) Aynı dergi; aynı sayı, belge no: 2075, s. 117.